MONITOR

Na R. P. 1776.

Nro: LXXXI.

Dnia 9. Pazdziernika.

Kontynuacya o umnieyszeniu nędzy ludzkiey.

TYmże ſamym ſpoſobem ma ſię poſtąpić względem kłamſtwa y kradzieży, ale niepierwey, aż dzieci poymą, co ieſt kłamſtwo, kradzież, y że te ſą przeſtępſtwem. Wykraczaiących w tym, tak mocno ſtrofować potrzeba, iżby ſamo wſpomnienie naſtępnych kar

od powtorzenia hamowało: bo gdy dziecięciu raz się uda, zostać dla tych występkow nie skaranym, wszystkie prawie inne na potym strofowania nie pomogą.

Te trzy reguły tak są łatwe, że powszechnie wszystkich ludzi poięcie ogarnąć może, à tak nie uchronnie potrzebne, że ich wykonanie bez naymnieyszey rożnicy, począwszy od pierwszego do ostatniego dzieci urodzenia, iest koniecznym obowiązkiem. Przez nie, Rzeczpospolita bez pochyby będzie miała Obywatelow, naturalnie powolnych, w swych opiniach do uporu niezaciętych, łatwych w przyięciu zdrowego rozsądku, uczynnych w potrzebie. Obywatelow, ktorych słowu wiarę dać możem, od ktorych bespieczni na swoich własnościach spokoynie uśniem. - o co za pożytki? ieśli tych trzech rzeczy nabyła iuż Reczpospolita.

Alebym się zbyt długo przeciwko moiemu zawodowi rozciągnął, kiedybym wszystko, na czym dobre dzieci

ćwicze-

ćwiczenie zależy, dostatecznie chciał wyrażać. Skracam y tylko już na tym przestaię.

Wzięto iest za maximę, aby dzieci mieli boiaźń ku rodzicom, sprawiedliwie; ale nie boiaźń niewolniczą, iaka iest przed tyrannem, raczey taką, iako się boi obrazić Boga miłośnik cnoty, iż go kocha, y rad ma za świadka wszystkich swych nayskrytszych myśli y uczynkow. Rodzice y nauczyciele, nie inaczey powinni obchodzić się z dziećmi, tylko iak naylepsi przyiaciele i konfidenci: maiąc za to, że się odpłaci im te przyiacielskie z dziećmi obcowanie skutkiem szczęśliwym. Niewinne rozrywki, przez ktore zmacnia się duch y ciało, dla ich uciechy wymyszlać, y tym przytomnemi sami, iakoby dla społ-uczestnictwa być powinni.

Kiedy dla samych omyłek nigdy inaczey, tylko przez śrzodki przyiacielskiego upomnienia, a nigdy chłostą bywaią strofowanemi. Kiedy wszel-

kie dziecinne upodobania od rodzicow zupełnie zawisło, y nigdy się nikomu niedozwoli z sług y domowych, mimo wolą rodzicow, w tych im dogadzać, pod surowym zakazem; całą duszą kochać rodzicow iedynie dziatki będą: do nich się nieodstępnie przykleią, im swe naykrytsze myśli y chęci odkryią.

W nauce, iakiey tylko im potrzeba, z łatwością y radością pilnemi zostaną, a tym się tez lepiey uymą, kiedy ich nie inaczey, aż po sprzykrzoney rozrywce, obrocą: kiedy przez powieści (mianowicie baieczne Fedra, lub innych) ktore naymniey pozoru nauki maią, żądza nauczenia się w nich zaostrzy y usposobi. Jeśliby zaś to nieczyniło, należytego skutku, można pokazać disgust, od rozrywek wyłączyć, lepiey się przykładaiących w ich obecności pochwalać, datkiem lub distynkcyą iaką udarować, przenieść, przewyższyć: pewnie obeydzie to y pobudzi starać się, zostać z rownanemi:

mi: Wiele y dobrze do ich uwiadomienia posłuży, kiedy na każde pytanie, na ktore tylko odpowiedzieć może, dokładna, krutka y zawżdy prawdziwa da się odpowiedź. W rzeczach ktorych wiadomość iest im niewczesna, tyle mowić należy: ieszcze tego poiąc nie możesz; iak lat doydziesz większych, wszystko się to tobie wyłuszczy. Rodzay zaś nauki taki ma być przebierany, iżby się każdego naturalney skłonności ustosował. Tak y tym podobnym sposobem będzie łatwo po większey części młodź od złego zachować à ku dobremu przywieść w poczciwych y powolnych usposabiaiąc ludzi.

Czyby się dobro powszechne w Narodzie znacznie nie pomnożyło, gdyby Professorowie w Akademiach na obradach około ćwiczenia młodzi składali sessye? gdyby Kaznodzieie, pewnych czasow dla samych rodzicow, o tey materyi, w nieprzytomności dzieci mowili? gdyby sposob ćwiczenia młodzi

w Ksią-

w Kfiążce, zawieraiący iaśno, krotko wfzytkie potrzebne prawidła, był od kogo ułożony? możeby tym fpofobem edukacya ogulna młodzi lepiey fię ulacniła.

Duo funt quae iuventutem inftruunt ac informant, Delinquentium caftigatio, bonorum premiatio. Lipfius.
Pobudka cnoty — *Nadgroda*
Hamulec wyftępku — *Kara*

MOSCI PANIE MONITOR.

Przyiaźne ludzkości przefięwzięcie WMP. kiedy fię pożytecznie dopełnia, rozumiem czuiefz WMP. tyle przybyłey flodyczy na fercu, iles gorżkości uiąć ftarał fię nędznym przez zabytek Tyranni do tąd trwaiącey w porządku oświecenia. Nadzieie ufkutecznienia fentymentow WMP. Dobroc Tronu zaręcza. Uftanie poftrach przefądu, nieścierpi fpołeczność od tąd zelżywego przyftowia: *człek, człowiekowi Wilkiem.* Ja też Rad ochoczy fzacuie głos ludzkości y całym fobą pragnę pierwfzy fię wpifać do tey towarzyftwa ludzkiego prenumeraty, iak mogę

daiąc

daiąc dowod że też myślę tak, aby było mniey nędzy.

Dwa śrzodki w swoim porządku zachowane szczęśliwe skutki w całey obyczayności sprawuią, zmieszane; nayokropnieyszy widok. Jaśniey. - Chcieć musem, lub karą nakłonić umysł ludzki ku dobremu działaniu, tyle iest moim zdaniem, iak naznaczyć sowitą nadgrodę temu, co naywiększą popełnił zbrodnią, aby iey więcey nigdy nie czynił.

Jeśli gdzie, w Szkołach błąd ten naypospolitszy, weksa, chłosta, mus, dizgracyia, rząd tyrranii założyły na siedlisku samey niewinności tak, że obraz szkoły w impressyiach młodziana przystępuiącego do nauk, inaczey odmalowany być nie może, tylko razem znarzędziem kar naysurowszych, pieńka, rożek, placenty y tam daley. -

Człowiek co Oyca y Matkę zabił, co miasto podpalił, świętokractwem pomazał ręce &c. spokoyniey siedząc w katuszy, czeka momentu wyrokiem są-

du

du naznaczoney katowni, niż ten, co na opiekę Muż, Charyt, y Gracyi uwieńczonych rofkofzą, aby kwiatem ufłaną drogą był prowadzony do przybytku mądrości od naymilfzych Rodzicow, w wieku wolnym od naymnieyfzego zafmucenia, ieft oddany.

Niema chwili gdzieby niepodlegało dziecie, ftrafznemu dekretowi, w ftancyi Pedagoga, w fzkołach Nauczyciela, a dzień rzadki, w ktoryby niedoznawało exekucyi, pędzoney (iak mowią ciż mniey baczni) po ciele do głowy, mądrości.

Ztąd rofpacz, nuda, do uciśnienia ducha, do wyniſzczenia fił y zdrowia, do zdrzewiałośc ciała, do oftupienia umyftu.

Bayka, obrazy Poëtow, cieniem iednak zawżdy były prawdy; tym ia kończe.

Z Cyterą Apollo, z fkrzydłami Merkury. Pełzać abowiem koniecznie po nizinach abiekcyi y ucifku ani mufz mufi, ktorego wdzięki ſłodkich uft mądrości nie wfkrzefzą, nieogłafzczą, niepociągną. Ktorego pobudka nadgrody ku ſławie goruiącey w lot z innemi niepodniefię.

Swoboda umyſlu, żywioł dowcipu.
Fanatyzm Stoika, czyn bez nadgrody.

Oddaie ſię ſzacownym względom W. M P.
naynižſzy ſługa.

dat. ze Szkoł 1776. *Idem, qui pridem.*